



Florijnen uit Florence

Florence is bekend als stad van de renaissance, van de Medici-familie, van indrukwekkende architectuur, van paleizen vol kunstschaten en van de drommen toeristen die daar elke dag van het jaar op afkomen. En dat alles heeft te maken met één rond stukje edelmetaal: de florijn.

TEKST & FOTOGRAFIE MICHIEL VAN STRATEN



Op een warme zaterdag in juni loop ik, tussen de uitbundig met leren jassen en tassen volgehangen stalletjes van de Mercato Nuovo, in Florence. De geur van leer mengt zich op deze Mercato Nuovo met het geluid van de rondscharrelende toeristen. De zon, die aan de straatkant van het marktje de buitenste stalletjes belicht, maakt het plaatje compleet. Als je niet beter weet zou je hier zomaar voorbij lopen – tenzij je geïnteresseerd bent in de aan-

koop van echt Toscaans leer natuurlijk. Maar dit is niet zomaar een plek. In wezen sta ik hier op de geboorteplek van het Florence zoals we dat nu kennen.

Wisselaarsgilde

Vijfhonderd jaar geleden zaten hier de geldwisselaars in hun loggia. Dit wisselaarsgilde zat op een strategische plek, aan de Via Por Santa Maria, een van de ingangen van de stad. Handelaren uit bijvoorbeeld Pisa, Lucca en Siena konden hier hun lokale valuta omwisselen in Florentijnse munten. De geldwisselaars zaten in hun lange rode gewaden achter hun *banca*, met zakken munten naast zich en een dik boek voor hun administratie op tafel. Elke transactie leverde een kleine winst op. Veel transacties bij elkaar konden van een bankier een rijk man maken. Een familie die daar uitzonderlijk bedreven in raakte was de familie Medici. Florence is, mede dankzij hen, geworden wat het nu is. En dus dankzij de geldwisselaars op dezelfde plek waar nu de leerhandelaren van de Mercato Nuovo zakendoen.

Het kon ook wel eens misgaan, niet elke geldwisselaar was zo succesvol als de beroemdste Florentijnse familie aller tijden. Een *banca* die failliet ging was kapot, letterlijk: de houten tafel werd gebroken, *rotto* in het Italiaans. De geldwisselaar was dan *bancarotto*, bankroet. En alsof dat nog niet erg genoeg was, werd de betreffende bankier in een soort openbare terechtstelling geseseld, in het midden van de loggia, gelegen op een rondhout. De plek waar die afstraffing plaatsvond is nog aan te wijzen dankzij een stenen markering, al moeten daar nu wel even enkele leren jassen voor opzij worden geschoven. Geldwisselaars zijn er nog steeds: aan de straatkant zitten, tussen de souvenirwinkels en restaurantjes, diverse wisselkantoortjes waar toeristen uit niet-eurolanden de lokale valuta kunnen aanschaffen. Tegen een kleine winst voor de geldwisselaar. In de middeleeuwen was het heffen van rente taboe. Mensen moesten volgens de bijbel 'in het zweet des aanschijns hun

brood verdienen'. Rente kon alleen ontstaan door de tijd zijn werk te laten doen. En aangezien de tijd van God was, kon dat niet iets zijn wat de mens zou mogen verhandelen.

Er waren twee oplossingen om dit probleem te omzeilen. De eerste was geldleningen uit te besteden aan joden. Dat waren immers geen christenen, dus zij bleven buiten schot. Het hielp de joden niet aan een goede naam, hoewel het mensen van allerlei pluimage waren die gebruikmaakten van de bancaire diensten die de joden verschaften. Shakespeare schreef er *De koopman van Venetië* over. De andere manier was het stimuleren van internationale handel. Zoals gezegd: handelaren van buiten de stad moesten hun munten ruilen. En een geldwisselaar handelde niet, maar rekende simpelweg een voor hem gunstige wisselkoers. Voilà, de geldwisselaar achter zijn *banca* was geboren. Cosimo 'de Oudere', de eerste en grootste bankier van de Medici's, zag in

De Medici's zetten de eerste internationale bank op met filialen in Ancona, Avignon, Basel, Brugge, Londen, Milaan, Rome en Venetië

dat hoe meer Florentijnen handelden met andere steden, hoe rijker hij kon worden. De Medici's zetten de eerste internationale bank op, met op het hoogtepunt filialen in Ancona, Antwerpen, Avignon, Basel, Bologna, Brugge, Genève, Londen, Lübeck, Lyon, Milaan, Napels, Pisa, Rome en Venetië. Op al die plekken waren handelaren meer dan welkom om hun geld om te wisselen.

Boek van het rekenen

In de Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze (BNCF) ligt een zeldzaam en klassiek boek. Zonder dat boek zou al het rekenwerk van de (financiële) handelaren niet mogelijk zijn geweest. Het betreft de *Liber Abaci*, oftewel het boek van het rekenen, geschreven >

Openingspagina: de Duomo met campanile. Linkerpagina, met de klok mee: de kop- en muntzijde van de 'fiorino d'oro'; de Duomo; in deze loggia is het allemaal begonnen, nu huist er een markt; de 'fiorino', het embleem van Florence; het wapen van de Medici, de bollen zouden oorspronkelijk munten voorstellen.





Florence dankt zijn roem voornamelijk aan de ontelbare kunstschaten die vaak zijn aangekocht door, of vervaardigd voor de Medici's

Met de klok mee: Cosimo de' Medici, de eerste grote bankier van Florence; de oude munttoren staat er nu wat eenzaam bij; Mattheus, patroonheilige van het wisselaarsgilde; de 'Liber Abaci'. Rechterpagina: zicht op de toren van Palazzo Vecchio,

door Leonardo Pisano (Fibonacci) in 1202. De bibliotheek is niet ver van de markt. Ik loop er langs de Arno naartoe, de rivier die Florence als handelsstad in contact bracht met de mediterrane wereld. Aan de overkant ligt het rustiger en meer groene deel van de stad. Oltrarno heet die wijk. Maar ik steek niet over, er ligt een wereldwonder op mij te wachten. Want dat is wat je de *Liber Abaci* zou kunnen noemen. In een wereld die

alleen Romeinse cijfers kende, lastig tot onmogelijk om mee te rekenen en te handelen, sprak de jonge Leonardo Pisano in de 13de eeuw over tien nieuwe tekens die de wereld voorgoed zouden veranderen. Het wonder is niet alleen dat de wereld veranderde, maar ook dat ik na wat plichtplegingen met handtekeningen het uiterst zeldzame boek in mijn eigen handen mag houden. Gezeten aan een zware eikenhouten tafel mag ik het voorzichtig doorbladeren. Fibonacci (ook de uitvinder van de Fibonacci-reeks, red.) vertelt hierin over de tien nieuwe Indische tekens, en hoe je ermee kunt rekenen. De tekst is in het Latijn geschreven, en de ons nu zo vertrouwde cijfers zijn in gloedvol rood weergegeven. Dit is het eerste boek ter wereld waar de bladzijden niet met Romeinse cijfers zijn genummerd maar met de 'onze'. Beginletters van hoofdstukken zijn ware kunststukjes, met gekleurde afbeeldingen vol ornamenten. Opmerkelijk is dat het boek vrijwel onbekend is gebleven, ondanks zijn niet te overschatten betekenis voor de democratisering van het rekenen en de handel. De Medici's zijn er groot mee geworden, en Florence met hen.

Rijke nalatenschap

Dat de Medici's succesvol werden is nog altijd op elke straathoek van Florence te zien, bijvoorbeeld in de vele emblemen die je in de stad tegenkomt. Een daarvan is een ring met een diamant, twee struisvogelveren en daaronder de term *Semper* ('altijd'). De ring staat voor oneindigheid. De term *diamante* kan gelezen worden als *Dio amante*, wat 'geliefd door God' betekent. De rijkdom van de Medici's was duidelijk groter dan hun bescheidenheid. Florence dankt zijn roem voornamelijk aan de ontelbare kunstschaten, en die zijn vaak aangekocht door, of vervaardigd in opdracht van de Medici's. Ze hadden veel geld om te besteden en een god en een kerk om te vriend te houden, dus ze waren gul met het financieren van bijvoorbeeld restauraties van kerken. Het San Marco-klooster, waar nu een museum is, is daar een >

©FOTO: WWW.IMAGESELECT.EU



Deze pagina: Cosimo de' Medici op de Piazza Signoria; uitzicht vanaf Oltrarno. Rechterpagina onder: het teken van de Medici, de ring met diamant, kom je overal tegen; Lorenzo de' Medici, onder wie de renaissance zijn hoogtepunt bereikte.



voorbeeld van. Andere bezienswaardige nalatenschappen van de Medici's zijn onder andere de Uffizi (het vroegere kantoor van de familie), het Palazzo Vecchio (een vroeger woonhuis), het Palazzo Medici en de Basilica San Lorenzo, de kerk waar de Medici's naartoe gingen. De beroemde Ponte Vecchio herbergt een privégang, nog steeds zichtbaar bovenop de brug, waardoor de leden van de familie zich verplaatsten van hun Uffizi naar het Palazzo Pitti zonder zich onder het gepeupel te hoeven mengen.

Florijnen

Er zou geen hedendaags Florence zijn zonder de familie Medici, en er zouden geen machtige Medici's zijn geweest zonder de florijn. Alles is begonnen bij

de munten van de geldwisselaars, en de munt waar het uiteindelijk allemaal om draaide was de florijn. In 1252 werd de gouden florijn voor het eerst geslagen. De *fiorino d'oro* woog 3,53 gram en was van 24-karaats goud (oftewel zuiver goud). Op de ene kant floreerde de lelie (*fiorino*), het stadsembleem, en op de andere zijde stond Johannes de Doper afgebeeld, de beschermheilige van de stad. (Toevallig breng ik mijn bezoek aan Florence op de jaarlijkse *Giorno di San Giovanni*, een feestdag die wordt afgesloten met een prachtig vuurwerk boven de stad.) Een van de torens van het vroegere muntgebouw staat nog aan de oever van de Arno. Deze Torre della Zecca staat er nu wel wat eenzaam bij. De term *fiorino* werd in het Latijn verbasterd tot *florenus*. De munt kwam via de handel ook in de lage landen terecht. Zo kreeg de munt zijn Nederlandse naam florijn. In Nederland kwam zo de gulden aan zijn teken *f* of *fl*. De naam van de stad heeft meer wortels dan alleen die van de *fiorino*, de kleine bloem of lelie. De stad is gesticht in 59 voor Christus, waarschijnlijk in de lente, op het moment dat alles gaat bloeien. *Fleurir* is Frans voor bloeien, *floreren*. Ontwikkelingen binnen de Italiaanse taal verbasterden *Florentia* via *Fiořenca* tot het huidige Florence. Hoe dan ook: *floreren* heeft de stad sinds zijn eerste lente nadrukkelijk gedaan. ♦



TIPS & ADRESSEN

ERNAARTOE

Florence heeft een eigen vliegveld op vijf kilometer van de stad. Een bus brengt je vervolgens voor €6 in twintig minuten naar het centraal gelegen trein- en busstation Santa Maria Novella.

VERBLIJF

♦ **UNA Hotel Vittoria**
Een uitstekend hotel, rustig gelegen aan de overkant van de Arno. Met een eigen (gratis) shuttlebus naar het centrum. Lopen kan ook, in twintig minuutjes. **Via Pisana 59, +39 055 22771, www.unahotels.it.**

WINKELN

♦ **Via Dei Calzaiuoli**
Een statige straat met mooie winkels. Wisselen tegen florijnen hoeft hier niet meer.

♦ **Migone**
Mooi assortiment lokale specialiteiten. **Via dei Calzaiuoli 87R, +39 055 214004.**

LEZEN

Helaas is de *Liber Abaci* niet voor publiek in te zien. Wel kun je over de introductie van de Indi-sche cijfers in de westerse wereld lezen in het boek *Tien verdwenen dagen*. **Michiel van Straten, ‘Tien verdwenen dagen’, Atlas, €24,95, ISBN 9789045090702.**

MET DANK AAN

♦ **Toscana Promozione**
www.firenzeturismo.it/en